

H7 Tijd van pruiken en revoluties

KA (voluit): Rationeel optimisme en 'verlicht denken' dat werd toegepast op alle terreinen van de samenleving: godsdienst, politiek, economie en sociale verhoudingen

KA (in eigen woorden): De toepassing van rationeel denken op alle terreinen van de samenleving

Tijdvak: TV7: Tijd van pruiken en revoluties (1700-1800)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: De encyclopedie

De encyclopedie is een typisch product van de verlichting. In een encyclopedie werd alle bestaande kennis gebundeld, in een boek dat door iedereen gelezen kon worden. Dit sloot precies aan bij de ideeën van de verlichting van het verspreiden van kennis (rationeel denken), en gelijkheid.

De wetenschappelijke revolutie in westerse landen leidde in de 18e eeuw tot groot optimisme over de mogelijkheid om met behulp van het verstand alles te begrijpen en te verbeteren. Verlichte denkers ontwikkelden nieuwe, vaak revolutionaire ideeën op het terrein van godsdienst, politiek, economie en samenleving.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Rationalisme

Toepassing van de rede, het gezonde verstand (ratio).

2. Verlichting

Een (filosofische) stroming in de 18e eeuw die rationeel denken centraal stelde. Verlichte denkers geloofde dat alle problemen in de wereld op te lossen waren door rationeel na te denken.

3. Verlicht denken

Het idee dat door het gebruik van het gezonde verstand alles opgelost kon worden.

4. Sociale verhoudingen

Verschillen, overeenkomsten en onderlinge betrekkingen tussen verschillende groepen in een samenleving.

5. Gelijkheid

Gelijkheid was een belangrijk ideaal van veel verlichte denkers, die vonden dat het logisch was dat alle mensen gelijk waren.

KA (voluit): Voortbestaan van het ancien régime met pogingen om het vorstelijk bestuur op eigentijdse verlichte wijze vorm te geven (verlicht absolutisme)

KA (in eigen woorden): Absolute vorsten die onder invloed van de verlichting in hun bestuur soms 'verlichte' maatregelen namen.

Tijdvak: TV7: Tijd van pruiken en revoluties (1700-1800)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: Catharina de Grote (Catharina II van Rusland)

Catharina was van 1762 tot 1796 tsarina van Rusland. Ze staat bekend als voorbeeld van een verlichte absolute vorst vanwege de doorvoering van een aantal 'verlichte' maatregelen in haar bestuur, terwijl ze wel duidelijke als absolute vorst zelf alle macht in handen had. Ze heeft bijvoorbeeld gratis onderwijs ingevoerd voor jongens én meisjes, en investeerde veel in kunst en cultuur.

De uit de middeleeuwen stammende standenmaatschappij bleef in Europese landen bestaan tot het einde van de 18e eeuw. In een aantal landen hielden koningen vast aan het absoluut koningschap. Onder invloed van de verlichting voerden vorsten in andere landen hervormingen door.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Ancien régime

Frans voor 'oud bestuur', de manier waarop het bestuur en de samenleving waren ingericht voor de democratische revoluties.

2. Verlicht absolutisme

Bestuurssysteem waarbij de vorst absolute macht heeft, en verlichte hervormingen doorvoert van bovenaf.

3. Absolutisme

Een staatsvorm waarbij de koning alle macht in handen heeft, en aan niemand verantwoording hoeft af te leggen.

4. Droit divin

Betekent letterlijk: 'Goddelijk recht'. Dit houdt in dat een koning het recht om te regeren heeft gekregen van god. Verlichte vorsten gebruikte het droit divin soms om te verantwoorden dat zij van god de opdracht hadden gekregen als heerser te regeren en het volk 'te verlichten'.

5. Despoot

Een despoot is een alleenheerser, een verlichte despoot is dan ook hetzelfde als een verlichte vorst/monarch.

KA (voluit): Uitbouw van de Europese overheersing, met name in de vorm van plantagekoloniën en de daarmee verbonden trans-Atlantische slavenhandel, en de opkomst van het abolitionisme

KA (in eigen woorden): Vergroting van de macht van Europese landen door bijvoorbeeld slavernij, en de opkomst van een beweging voor de afschaffing van slavernij (abolitionisme)

Tijdvak: TV7: Tijd van pruiken en revoluties (1700-1800)

Voorbeeld/uitleg:

Vanaf de 16e eeuw vergrootte Europeanen hun kolonies in Amerika en legden ze er plantages aan die produceerden voor de Europese markt. Voor het zware plantagewerk haalden ze miljoenen zwarte slaven uit Afrika. Door de verlichting ontstond in westerse landen discussie hierover. Eind 18e eeuw ontstond een beweging tegen slavernij die ervoor zorgde dat westerse landen de slavenhandel en slavernij in de 19e eeuw stap voor stap afschaften.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Abolitionisme

Beweging die streed voor de afschaffing van slavenhandel en slavernij.

2. Trans-Atlantische slavenhandel (driehoekshandel)

Slavenhandel via de Atlantische Oceaan, tussen Afrika en Amerika. Europeanen verhandelden o.a. wapens voor slaven, goud & ivoor in Afrika. Hierna werden de slaven vervoerd naar Amerika en verkocht als plantagearbeiders, waarna luxe goederen als suiker, koffie en tabak terug werden gebracht naar Europa.

3. Plantagekoloniën

Koloniën waar de voornaamste inkomsten worden geleverd door de plantages waarop producten voor de (Europese) markt worden verbouwd.

4. Verlichting

Een (filosofische) stroming in de 18e eeuw die rationeel denken centraal stelde. Verlichte denkers geloofde dat alle problemen in de wereld op te lossen waren door rationeel na te denken. Voor veel verlichte denkers was gelijkheid tussen mensen belangrijk een belangrijk ideaal, waardoor er steeds meer kritiek kwam op de slavernij.

5. Grondrechten

Basisrechten van alle burgers, vastgelegd in de grondwet. Slavernij is hiermee dus in strijd, aangezien grondrechten voor alle burgers zouden moeten gelden.

KA (voluit): De democratische revoluties in westerse landen met als gevolg discussies over grondwetten, grondrechten en staatsburgerschap

KA (in eigen woorden): Revoluties die hebben geleid tot meer democratie, en discussie over bijbehorende rechten en wetten

Tijdvak: TV7: Tijd van pruiken en revoluties (1700-1800)

Voorbeeld/uitleg:

Onder invloed van de verlichting vonden aan het eind van de 18e eeuw democratische revoluties plaats in westerse landen, waarbij de oude privileges werden afgeschaft.

De Amerikaanse Revolutie begon toen de dertien Engels kolonies in Noord-Amerika zich in 1776 losmaakten van Engeland en een democratische republiek stichtten: de Verenigde Staten van Amerika.

De Franse Revolutie begon in 1789 toen het Franse volk in opstand kwam. Frankrijk werd een constitutionele monarchie en later een republiek. Na het mislukken van de democratie vestigde Napoleon in 1799 de alleenheerschappij.

In Nederland begon in 1786 een opstand van democratische patriotten, maar deze werd na een jaar neergeslagen. In 1795 begon de Bataafse Revolutie, waardoor Nederland een eenheidsstaat werd met een democratische grondwet.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Democratische revolutie

Grote politieke verandering waarbij een democratische grondwet wordt ingevoerd.

2. Grondrechten

Rechten van de individuele burger die de staat moet garanderen, ook wel mensenrechten genoemd. In democratische landen zijn deze grondrechten vastgelegd in de grondwet.

3. Grondwet

Wet waarin staat hoe het land bestuurd wordt en wat de rechten zijn van burgers.

4. Staatsburger

Het erkend zijn door een soevereine staat als legale burger van die staat.

5. Rechtsstaat

Een staat waarin de rechten en plichten van burgers en de overheid vast liggen in wetten.

